

FRANCISCUS VAN ASSISI, de vervreemding voorbij.

door Jurjen Beumer.

1.

U mag het van me weten. Al jarenlang ben ik gegrepen door Franciscus, dit 'schitterende' figuur uit de geschiedenis van de mensheid. Elke bladzijde die ik over hem lees maakt me enthousiaster. Want net als je denkt 'zo is van Franciscus', dan ontsnapt hij je weer. Het aardige van die inleiding van Auke Jelsma is dat hij dat laat zien. Franciscus is tamelijk onvoorspelbaar, zonder daarbij kleurloos te worden. Daarom slaat Franciscus bressen in onze voorspelbare godsdienstige en politieke schema's. Ik denk dat dat ook de reden is waarom hij eeuwenlang 'meegaat'. Als je al op je klompen kunt aanvoelen dat iemand dat of dat wel weer zal gaan zeggen, dan overleeft hij of zij de geschiedenis niet. Mijn voordeel met de figuur van Franciscus is dat ik hem niet of nauwelijks ken uit mijn opvoeding. Protestanten hebben het niet zo op 'heiligen'. Bij ons kwamen ze niet aan bod. En, als ze ter sprake kwamen moesten ze het altijd afleggen tegen de inhoud van 'Het Woord'. Met de bijbel in de hand zijn op die manier heel wat bijbels-geinspireerde figuren afgeschreven. Aan de andere kant, voor katholieke gelovigen zijn de 'heiligen' vaak ongelooflijk overdreven voorgesteld. Als zoete ver-weg figuren die je op een moralistische manier ten voorbeeld werden gesteld. Ik merkte dat nog weer eens deze zomer toen we per toeval in noord-Italië met de tent aankwamen, en nota bene aan de voet van een heilige berg een camping vonden. Een 'sacro monte' gewijd aan de heilige Franciscus, aan het meer van Orta. Heel bezienswaardig; zo'n dertiental kapellen verspreid over een heuvel met daarin verbeeld de bekendste taferelen uit het leven van Franciscus. Toeristisch aardig, maar zo zoet en zo ingepakt in de windsels van de 'heilige' moederkerk dat het mij aan bijna niets deed herinneren waar ik nu juist warm voor gedraaid was.

Uit niets bleek de evangelische aanstekelijkheid van Franciscus, terwijl dat beeld juist uit zijn geschriften naar voren komt.

2.

We hebben met een aantal mensen wel eens wat teksten van Franciscus gelezen. Zijn woorden maken je vrolijk, je wordt aan het lachen gebracht: lachen, weldadig in een vaak humorloze wereld:

- hoe hij de rijkaards in hun trotse bezit voor aap zette,
- hoe hij de pracht en praal van de Kerk aan de kaak stelde,
- hoe hij het leven van plant en dier volkomen serieus nam,
- hoe hij alle mensen ongelooflijk lief had, ondanks hun vele onhebbelijkheden,
- hoe hij in en achter alles de liefde van God en het gelaat van Christus ontdekte.

Nee, Franciscus is geen wereldvreemd figuur en zijn evangelische beweging was geen a-politieke toestand. Integendeel, die duizenden mannen en vrouwen in hun grauwe, armoedige pijen met de bedelnap om hun nek hebben de twaalfde eeuw voor de ondergang behoed. Een door en door korrupte Kerk uit op macht, rijkdom en bezit, daar heeft Franciscus opnieuw inspiratie ingeblazen. Hij liet 'het andere gezicht' van de kerk zien, als nu de 8-mei-beweging. Niet lang na zijn optreden ging de bezem erdoor en ook de kruistochten,

die dwaze christelijke onderneming tegen de Islam is mede door Franciscus tot een einde gekomen.

3.

In Franciscus komen alle menslievende krachten van zijn tijd samen, zo kan de geschiedenis verder. Tot en met nu zijn Franciskaanse vredeswacht bij de basis in Woensdrecht, zo kan de geschiedenis verder. Alle tijden vragen om zulke mannen en vrouwen, alle tijden hebben zulke mannen en vrouwen. Ze staan op de foto in het RHHuis in Haarlem, ze 'schitteren' in deze serie vieringen. Geen heldengalerij a.u.b., maar ook jij en ik horen erbij wanneer we hun engagement overnemen. De grote namen zijn exponenten van hun tijd. Zij allen staan in de tegenbeweging van liefde, in die warme golfstroom die onze koude geschiedenis leefbaar maakt; slingers in het prikkeldraad van een militaire basis, bloemen in het beton van de eenzaamheid. Het zijn deze mannen en vrouwen die steeds opnieuw Christus present stellen, omdat ze geloven dat deze Mens uit Nazareth het begin en het einde van deze menslievende geschiedenis is. Door Franciscus' inzet krijgen we beter zicht op Jezus, de navolging krijgt krachtiger contouren. Dat is ook het mooie van deze 'mystieke' figuren, allen wijzen van zich af; niet mijn wil, maar Uw wil geschiede, zoals Jezus van zichzelf afwees naar de Schepper van alle leven.

Dit diep 'spirituele' leven, dit leven vanuit de Geest (=spiritus) is uiterst maatschappelijk en politiek. Dat is ook het erge wat er met deze figuren gebeurd is, dat ze onschadelijk zijn gemaakt, de angel is er uit gesneden en braaf zijn ze bijgezet in een heiligenkalender. Aan ons dus de taak om hen opnieuw te bezien en ze te plaatsen in het volle leven van vandaag de dag.

4.

Ik weet zeker dat Franciscus zich vandaag een zou weten met de asielzoekers, ik weet zeker dat hij zou proberen Joden en Palestijnen te verzoenen, ik weet zeker dat hij met ontferming zou rondlopen in de aids-sterfhuizen, ik weet zeker dat hij liever zelf zou sterven dan de natuur die nu zieletoegt in zure regen en gifvaten. Franciscus verstond de 'kunst van het loslaten'. Alle overtollige ballast die een mens in de ban houdt wierp hij van zich af. Hij ervoer dat bezit conservatief maakt, dat zag hij aan zijn eigen vader. Hij zag dat macht korrumpeerde. 'Uw genade is mij genoeg', dat was de leeftocht waarmee hij duizenden voor zich won; tot vandaag de dag. Franciscus brengt ons bij de kern van ons bestaan, daar waar alle opsmuk en aangeleerde maniertjes als sneeuw voor de zon verdwijnen. Naakt wil hij staan voor zijn schepper, 'niets om het lijf' zo'n leven; alles, maar dan ook alles gaf hij terug aan God. Voor zover ik het kan overzien denk ik dat een dergelijke leefwijze het meest 'revolutionaire' is wat er op dit moment bestaat. We hoeven Franciscus niet na te apen, maar als we zijn zorgeloze ernst tot de onze weten te maken dan gaat ons eigen leven en het leven van onze gemeenschap weer opbloeien. Er ontstaat innerlijke kracht en maatschappelijke vastberadenheid. Ik las vandaag in de krant dat zelfs het aktieblad 'Bluf' al opgeheven wordt, gewoon omdat er geen akties meer zijn. Terwijl onze tijd schreeuwt om inzet en elan. Zal het ons lukken om deze inzet te blijven leveren; niet opgeven, niet bij de pakken neerzitten, maar waakzaam blijven voor de tekenen van de tijd. Op je post blijven niet omdat het moet, maar omdat het 'schittert' in je hoofd, omdat je gegrepen bent door hetzelfde visioen als

Franciscus, omdat je gelooft in die geschiedenis van recht ooit begonnen in die Ene voor ons allen.

Ik denk niet aan grootschalige projecten, aan een 'opleving' van de kerk, laat staan aan glamourdominees die met hun christo-fascisme miljoenen mensen om de tuin leiden, walgelijk. Laten we niet proberen nieuwe wijn in oude (kerkelijke) zakken te doen. Nee, een bescheiden aanwezigheid, kleinschalig en zonder pretentie; een winkeltje, een open huis, gastvrij voor mensen die in de kou staan, zoals hier het Kompas, zoals het Rosenstock-huis en onze Oekumenische Werkplaats in Haarlem.

5.

Het gaat erom de hoop te bundelen tegenover de brallende machthebbers in kerk en samenleving. Franciscus begrijpen is bezig zijn met deze dingen van gemeenteopbouw, van wereldvrede en vooral ook van zingeving. Ook bij hem grijpen het persoonlijke en het maatschappelijke steeds in elkaar over. Wij hoeven geen Franciscus te worden, nee, hij laat ons zien hoe we opnieuw onszelf kunnen worden, leven voorbij onze eigen vervreemding. Vervreemding is weg van jezelf leven, voorbij je eigen lichaam. Vervreemding is kuntsmatig leven, verkrampt, niet durven loslaten wat je bezit. En deze menselijke vervreemding leidt tot een onechte en oneerlijke samenleving; ruw, gewelddadig, oorlogszuchtig en kapitalistisch. Uiteindelijk wordt daar ook niet meer Gods stem gehoord. Immers, als ons mens-zijn begraven ligt onder al die uiterlijkheden, als ons leven is ingekapseld in de begeerten van geld en bezit, van mannelijkheid en sexisme, hoe zou God dan de kern van ons bestaan kunnen bereiken? Dan slibt alles dicht en eindigt het in een koude, lege wereld. Franciscus gooide al die ballast van zijn rug en wilde alleen maar meer leven vanuit die kern, vanuit die Godsontmoeting: spontaan, vrij en ongebonden en daardoor uiterst bedreigend voor de bestaande orde.

Zo'n leven werkt aanstekelijk, letterlijk: omdat het alles wegbrandt wat overbodig is. Mannen en vrouwen die elkaar kennen als mensen van aangezicht tot aangezicht. Zo'n leefwijze maakt blij: door de tranen in onze ogen breekt een glimlach, door de scheuren in ons bestaan trekt een spoor van licht en wij zijn niet bang meer omdat we elkaar kennen en elkaar dragen in het gebed. De droom van Franciscus is onze droom.

6.

Elke bladzijde die ik over Franciscus lees maakt mij enthousiaster, zei ik in het begin. Maar meer nog dan woorden ontroerde mij de aanblik van Franciscus in de tekening van Wim Hessels. Franciscus die de melaatse omhelst. Hier is werkelijk alles in uitgedrukt. Het hangt ook ingelijst op mijn werkkamer, als levende herinnering!

Dit is het precies; het hele leven in een notedop. De arme en de berooide, de kwetsbare en kansarme, maar ook jij en ik en wij als gemeenschap; we omhelzen elkaar en vervolgen in vreugde onze weg. Dat is de droom waarvoor we vechten. "Het gebaar van Franciscus bij uitstek is de omarming. Hij omarmt iedereen: de melaatse bedelaars, zijn medestrijders, de wolf, de bomen. Dat is de allesomvattende erotiek van Franciscus. Hij houdt van het leven. Wat hij denkt, bidt en doet is een pleidooi voor het leven

en verzet tegen dood en ontbinding. Het geeft zijn weerloosheid, zijn kwetsbaarheid, zijn vermogen tot lijden aan. Het is ontwapenend in de diepste betekenis van het woord. Van Franciscus wordt verteld dat hij in het jaar 1229 de littekens van Christus ontving. 'Plotseling werden op zijn handen en voeten de littekens, stigmata, van Christus zichtbaar. Zijn handen en voeten schenen in het midden met spijkers doorboord. Aan de binnenkant van zijn handen en bovenop zijn voeten verschenen de sporen van spijkerkoppen en aan de andere kant de punten. De rechterkant van zijn lichaam was als met een lans doorboord en open als een wond, en meermalen vloeide er bloed uit zodat zijn kleed en zijn onderbroek soms vol bloed zaten.' Wie nu zegt, dat kan niet of vraagt of dat wel echt gebeurd is die heeft weinig van Franciscus begrepen. Want het is juist dit verhaal dat niet weg te denken is uit het leven van Franciscus. Getekend zijn door het leven is het kenmerk van de levenden. In staat zijn te lijden is het kenmerk van de hartstochtelijken. Je kunt je tegen het leven pantseren en beveiligen, dan blijven de wondetekens je bespaard; maar dan mis je het leven zelf. Het kost iets om je over te geven aan het leven: littekens, stigmata."

jurjen beumer.

(Over Franciscus zijn talloze biografieën geschreven. Ik heb o.a. gebruik gemaakt van: Julien Green 'Franciscus', Baarn 1984. Ook de bevrijdingstheoloog Leonardo Boff schreef een boek over Franciscus, 'Sint Franciscus van Assisi, tederheid en kracht'. Verder de mooie bundel 'De Kunst van het Loslaten. Een confrontatie met het leven van Franciscus van Assisi (red. Auke Jelsma, Kampen 1980)

Het laatste citaat over Franciscus komt uit, Fulbert Steffensky 'Het Leven Vieren. Spiritualiteit in het dagelijks leven' Baarn 1984, blz 21,22: ik heb de tekst licht aangepast,jjb)